

Egy kis nyelvlecke

Érdekes téma, az irodalmi nyelvezet köznapiasodása foglalkoztatja mostanában a szakembereket, a nyelvvelőket, az írókat. A folyamatnak — tehát az irodalmi és a köznyelv közeledésének — ellenzői és támogatói egyaránt szép számmal vannak. Lőrincze Lajos, a nyelvészeti tudományok kandidátusa ezzel kapcsolatban a következőket nyilatkozta:

— Kölcsönösség van az irodalmi és a köznyelv nyelv között. Mind szükségletei, mind lehetőségei tekintetében az irodalmi nyelv sokkal gazdagabb, felhasználhatja a nyelv régi formáit, a nyelvjárási és argó elemeket, el lehet olyan szavakkal, kifejezésekkel, amelyek a köznyelv nem használ.

Ez utóbbiaknak nemcsak stílusformáló, jellembrázoló funkciójuk is lehet. A költői nyelv jelentősége, hogy próbálgatja a nyelv jövő formáit, az olyan fordulatokat, amelyek majdan köznyelvi válhatnak. Az a fontos, hogy semmilyen próbálkozás ne történjen az érthetőség, a megértés rovására. E tekintetben sokan nem értünk egyet Kazinczyval, aki úgy vélekedett: „A szépíró nem isméri több törvényt, mint azt, hogy írása szép legyen. Valami ezen igyekezetét segíheti, neki mind szabad, akár engedi a grammatika, akár nem...” A nyelvtan, a szóképesség logikáját nem szabad figyelmen kívül hagyni. Csakis a találó új formák kapcsolódnak be a nyelv egészséges rendszerébe.

— Nyelvészek és írók gyakori szakmai vitájából formálódtak olyan szélsőséges vélemények, hogy egyik tábor ne háborgassa a másikat, az író azzal legyen jó nyelvvelő, hogy jó műveket ír. Az igazság valahol „az arany középuton” van. Az író csak próbálkozzék új nyelvi formákkal — sikerét majd a közönség dönti el, s a közönségben ott vannak a nyelvészek is.

A tervező főmérnök beszél: Egy érdekes kísérletet szándékozunk megvalósítani. A hatodik útemben elhelyezendő szokatlan iskolatípus tervezése folyik ezekben a hetekben. A gondolat egy forrásból indul el. Ha a házigyári technológia szélesebb körben elterjed, akkor a közintézményeknél is olyan építési módszereket kell találnunk, amelyek lehetővé teszik, hogy ne maradjunk el a lakásépítéshez képest az intézményépítésekkel, ami a Tarjánban ma is problémát jelent. Általában az iskolaépítés kérdése sürgős revízióra szorul. Ennek sok oka van. Az oktatási időnek csökkennie kell, amikor az ötnapos munkahét általánossá válik, akkor ugyanis az iskolákban sem lehet 6 napon keresztül tanítani, mert az életnek ilyen összefüggései is vannak. És ugyanakkor az ismeretanyag, amit a tanulóknak el kell sajátítani, egyre nagyobbodik. Már nálunk is a különböző technikai berendezések, oktatógépek, audió-vizuális módszerek polgárjogot nyerve, s a kuriózumok sorából új oktatási formációkat vesznek fel. A tudományostechnikai forradalom korában számolnunk kell azzal is, hogy a felnőttoktatás kérdése is sürgetően megjele-

nik. Nem is nagyon sokára, ha valaki egy szakmát meg is tanult, azt a szakmát újra meg kell tanulnia. Ez a fölismerés egyértelműen arra utal, hogy az eddigi iskolaépítési elképzeléseket, szokásokat fölül kell vizsgálni, s azt a merev elhatárolást, hogy az általános iskola és a különböző művelődési intézmények mereven elhatárolódnak, meg kell szüntetni, s ezután valamilyen egységes rendszerbe összefogni, tulajdonképpen oktatási központtá átalakítani az iskolát. Ha oktatási központtá alakul át az iskola, akkor át kell vegye a kulturális szerepkörét is. Hiszen ugyanaz az előadóterem, ami délelőtt demonstrációs filmvetítésre kell, délután tökéletesen megfelel egy másjellegű filmvetítésre is. Ugyanaz a nyelvi laboratórium, ahol délelőtt a gyerekek tanultak, délután a felnőtt nyelvtanfolyamoknak is megfelel. A szakmai klubhelyiségek este is be tudják ugyanazt a funkciójukat tölteni. És a könyvtár is. Jó szerével a technikai személyzet is ugyanaz, legalábbis főlkészültsége tekintetében. Az ilyen összeműködés óriási anyagi megtakarítás lehetőségét rejti magában. De ha nem is takarítok meg sem-

mit, magasabb színvonalon tudom adni, ami kell ilyen helyre, mert nem aprózom el a pénzt.

A mondottakat nem csupán Tarján hatodik úteménél szeretném megvalósítani, de Szeged más építkezési kapcsán is, ha az illetékes fórumok elfogadják javaslatokat. S ha ennek a kérdésnek kialakulna a társadalmi háttere is, akkor Szeged e téren élvonalba kerülhetne.

Ugyanis az eddig épített iskoláknak nemcsak az a bajuk, hogy nem korszerűek, de nem is lehet őket korszerűsíteni. Merev tantermekre osztott, egy folyosósak. Ezekben nehéz megcsinálni azt, ami egyébként a korszerű pedagógiának követelménye, ez pedig a csoportfoglalkozás. Audiós tanításra a széttrancsrozott tantermek nem alkalmasak. Mi rugalmas épületszerkezeti rendszert alakítottunk ki, aminek kihatása, mivel nincs ilyen, még fel nem becsülhető. De az e fajta iskolatípusba belekerült olyan tornaterem, amelyben versenyt is lehet rendezni, olyan előadóterem, amely hangverseny rendezésére is alkalmas. Olyan napközis étterem, amely a lakosság ellátására is alkalmas. Vállaltuk egy ilyen terv kivitelezését, nagy fontosságot tulajdonítottunk neki, és sokat várunk tőle.

(Folytatjuk)

Újabb kedvezmények a téessztagoknak

Az üzemek, vállalatok, intézmények és kereskedelmi vállalatok dolgozóival mellett a termelőségvetkezeti tagjai is nagy létszámot tesznek ki a Biztosítási és Önségélyező Csoportok több mint kétmillió táborában. A termelőségvetkezeti gazdasági stabilitása magával hozza a tagság évről évre emelkedő életszínvonalát. Ennek alapján jelentkezik a szövetkezetek „életskáláján” többféle igény.

Az igények között elsődleges a régi falusi és tanynai életformák felserélése, a kulturális kívánalmak is nagymértékben megnöttek az elmúlt 10 év során. Ennek egyik előidézőjeként említendők a Termelőségvetkezeti Tagok Biztosítási és Önségélyező Csoportjának tevékenysége.

Mivel járult a kulturális eredményekhez az Önségélyező Csoport? Az elmúlt 10 évben közel 3 ezer termelőségvetkezeti tagot részesítettek 10 napos üdülésben, 4 ezernek szerveztek 3–4 napos bel- és külföldi társasutazást és évenként több mint 4 ezren vehettek részt színházi és szabadtéri előadásokon.

A felsoroltakból csak számokat látni, de a közösségi hatásuk akkor értékelhető, ha tudjuk, hogy a kezdeti időszakban egy-egy üdülésre, társasutazásra milyen körülményes volt vállalkozó termelőségvetkezeti tagot találni.

„Ejlődés jelentkezett még sok más vonatkozásban is, így például a biztosítási szolgáltatások irányában.

A Biztosítási és Önségélyező Csoport 1970. január 1-vel módot és lehetőséget adott valamennyi termelőségvetkezeti tagnak, hogy a Csoportos Élet- és Baleset-

biztosítás bővített szolgáltatásával kielégítse a megnövekedett biztosítási igényét.

A szolgáltatás bővítésénél elsőként kell megemlíteni a gyógyintézeti fekvőbeteg-ápolási térítést. Az ápolási térítés különös jelentőséggel bír a mezőgazdasági termelőségvetkezeti tagoknál, mivel ők az érvényes társadalombiztosítási jogszabályok szerint csakis üzemi baleset esetén részesülnek táppénzes ellátásban. Az Önségélyező Csoport szolgáltatásában a munkaképtelen-, gyógyintézeti, fekvőbeteg-ápolás esetén 300–900 forint közötti biztosítási szolgáltatás illeti meg a tagokat.

A jelenlegi szolgáltatásoktól eltérően a balesetekből eredő állandó teljes rokkantság esetén az eddigi 25 ezer forint helyett 70 ezer forintos térítést, míg műlékony baleset esetére az eddigi 400 forint helyett 1200 forintig terjedő szolgáltatás kapható. Az életbiztosítási szolgáltatásnál az új módózat és a régi módózat összehasonlítását változatlanok.

Valamit kitalálni, valamivel feltűnést kelteni, csodálatra vagy megütközésre bírni a polgárokat — a pénz társadalom régi üzleti fogása. A karrier is így kezdődik valahogyan. Meztelen modellekből lesznek filmszereplők a bébik, mert egyszerűen csak átkerülnek a Play-boy lapjairól a filmszalagra; mások egy majom képeivel csinálnak szenzációt; ismét mások mindenféle rekordokat állítanak fel.

Most egy új hőbort terjed, olyan

szaporán, mint a tők. Aztán, hogy az baktériumok. Már üzlet se sikkadon el neves vagy névre éppen így törekvők adni, hazavinni és fölakasztani, vagy legalábbis csak nagy összegű pénzzert — ezek az élő „műalkotások” mutatják be a „mester” más alkotásait és természetesen árusítják is. Az üzlet meg. Jól megy. A maga nemében ugyan érdekes is, önmagukban is „festőinek” mondha-

„Élőképek”

és még ráadásul meztelen nő is. Természetesen nem a meztelenség viszi a boltot, hanem a „mű”.

De az ötlet még koránt sincs kimerítve. Ezek a nehézfejű mesterek vizagokat, tájakat, a szerzősebbjei pedig ruhákat festenek modelljűk bőrére. Párszáz dollárért átadnám nekik a magam ötletét: Még jobban szaladna a bolt, ha a meztelen testekre meztelen testeket festenek. Hadd pukkadjon a publikum!

Sz. S. I.

A NAP HÍREI: BROMBERG SZOVJET KÉZEN — AZ AMERIKAI OFFENZÍVA SIKEREI A CSENDES-OCEÁNON — SZOVJET EGYSÉGEK ÁTKELTEK AZ ODERÁN — MEGKEZDŐDÖTT BRESLAU ÉS KÖNIGSBERG OSTROMA.

A főszolgabíró és a népjogok

Pusztaszer községi előjárósága 1945. január 16-i keltezésű, 16./fsl./1945. számú alábbi átiratot kapta a csongrádi járás főszolgabírójától: „Tudomásomra jutott, hogy az előjáróság — idegen befolyásra — a vezetőjegyzőt felmentette állásától és helyette mást alkalmazott.

Felelősségének teljes mértékben való megállapítása mellett figyelmeztetem, hogy a vezetőjegyzőt állásában megerősítettem, azt felettes hatóságunk, a vármegyei alispán úr is jóváhagyta, tehát őt állásából csak fegyelmi úton lehet elmozdítani... Semmiféle új választást el nem ismerek, arra módot, mint felettes hatósága nem nyújtok, semmiféle tisztújítást el nem ismerek...”

A Délmagyarország fenti tényhez írott kommentárjából, Szirmai István tollából: „A főszolgabíró úr nem akarja észrevenni, hogy minden egyes hazugság lelepleződött: az általuk hazaárulóknak megbélyegzettek az igazi hazafiak, akik vállalják az ország felemelését abból a mélységből, ahová ők taszították. Vállalják a harcot a közélet megtisztításáért, felismerik az igazi hazaárulókat és kiközösítik azokat. Mert még mindig vannak ilyenek, még felelős pozíciókban is. A főszolgabíró úrnak van mersze hivatkozni

1944. október 15-e után kelt rendeletre. Szálasi-rendeletre, mikor a régi törvényhatósági formák betartását követeli. A főszolgabíró polgármester úr az orosz parancsnokság »követelményére« hivatkozik. Tudatosan hamisít. Az orosz parancsnokságok a magyar népre bízzák önkormányzatuk vezetését, abba bele nem szólnak és nem a régi jogrendet védik, hanem esetleg a rendet a basáskodó, hitlerista szellemet terjesztő polgármesterek és szolgabírók ellen ott, ahol a magyar nép, legnagyobb sajnálatunkra, még nem talált megfelelő bunkósbotot, hogy az ilyen szolgabíró polgármester urakat kiverje a város határából.”

A terror hadserege

Genfből jelenti a TASZSZ: A keleti tartományok védelmére Hitler külön rendelettel egy úgynevezett védelmi tanácsot szervezett. Ennek a tanácsnak jogában van minden német alattvalónak a veszélyeztetett területen az egyéni életék fölött oly módon rendelkezni, ahogy ez jólesik. Az egyes egyének vagy családok vagyoni tetszése szerint használhatja fel a védelem céljaira. Ezen felül előre nem látott esetekre teljes hatáskörrel rendelkezik. Ilyen kényszerintézkedésekkel akarják a nácik utolsó napjaikat meghosszabbítani.

„A szegedi egyetem magántanára”

Szerb Antalnak — ma negyedszázada halt meg — két barátja révén alakult ki Szegeddel való kapcsolata. Tizennegy éves diák volt 1915-ben, amikor megismerkedett a külföldi tanulmányúttjáról hazatért fiatal tanárral, Zolnai Bélával. Egy év tizede múlva, 1925 őszén Zolnai Szegedre kerül a francia tanszék tanárára, s 1927-ben megindítja *Széphalom* című folyóiratát, *Szerb Antal* első írásait — verseket és elbeszéléseket — 1921-ben jelennek meg a *Nyugatban*, de Zolnai révén már a *Széphalom* első évfolyamában is szerepel. Froustról, Babitsról, William Blake-ről, Berzsenyiről szóló tanulmányai már a *Magyar irodalomtörténet*, sőt a *Világirodalom története* későbbi szerzőjéig ígérk. „Hogy Szerb számára Zolnai folyóirata többet jelentett a Magyar Szemlénél és a Napkeletnél, azt bizonyítja, hogy jó néhány ki-

sebb írás mellett itt lát

napvilágot két nagyobb igényű tanulmánya, a Berzsenyiről és William Blake-ről szóló esszé” — írja Szerb Antal *Pályakézése* című könyvében Poszler György is.

A másik barát: Sík Sándor, aki a pesti piarista gimnáziumban tanára volt a gyermekből ifjúvá serdülő Szerb Antalnak, s aki nagy hatással volt szellemi fejlődésére, indulására. Sík Sándor 1929 végén nyerte el a szegedi egyetem magyar irodalmi tanszékét. Szerb Antal, noha szemléletük ekkor már némileg eltávolodott egymástól, nagyra becsülte, s nagy sikerű irodalomtörténeti könyve, meg sokasodó tanulmányai után ő szolgáltatta föl magántanári kérvénye benyújtására. Eleget téve a habilitáció alaki követelményeinek Szerb Antal 1937. április 26-án a „Magyar összehasonlító irodalomtörténet, különös tekintettel a XVIII. század

második és a XIX. század első felének francia és angol vonatkozásai” tárgykörrel a szegedi tudományegyetem magántanára lett.

A magántanárnak, ha jól emlékszem, két évenként legalább egy felében előadást kellett hirdetni. Szerb Antal, nyilván a Pestről való lejárás kötelességére tekintettel, csupán ennek a követelménynek tett eleget egyetem óráinak meghirdetésével. Először az 1937/38. tanév első félévi tantervében találkozunk nevével, címével (Bp. II., Torockói u. 6/a. Az 1939/40. első félévi tantervben új címe van: XII., Hidegkúti út 47.). Első előadását „A magyar preromantika világirodalmi vonatkozásai” címmel heti egy órában, „később meghatározandó időben és helyen” hirdeti. Utána csak az 1938/39. év második felében tart órákat kedden délelőtt 11-től 12-ig az V. sz. teremben „Az irodalmi klasszicizmus” címmel. Végül az 1940/41. tanév első félévében „A világirodalom fogalma és kérdései” címmel szerdán délelőtt 11-től 12-ig a III. sz. teremben hirdett kollégiumot. A valóságban nyilván a szokás szerinti ó is kéthetenként jött le Szegedre, és összevont órákat adott.

A második félévi tantervből már a neve is hiányzott. A hírhedt „fajvédelmi törvények” következtében nem élhetett magántanári jogaival, többet nem adhattott elő. Szegedi kapcsolatai ugyan nem szakadtak meg, hiszen mind Sikkal, mind Zolnaival tovább is jó barátságban maradt, a városban azonban aligha fordult meg többet.

F. L.